

лосы РСФСР. Автореферат дис. на соискание ученой степени доктора с.-х. наук, К., 1961.

2. І.Л.Сіроченко та інші. Вплив калійних добрив на продуктивність і технологічну якість цукрових буряків. Кн.: Фізіологічні особливості живлення с.-г. рослин мікроелементами. Вид. ІДСН, вип. 21, К., 1960.

3. Д.В.Гребенюк, Р.О.Марусяк, І.І.Череднічок, В.І.Мусліч та інші. Композиційне добриво та способи його одержання. Патент № 93007287 від 11.08.93 р.

В.Л.Теселько, Т.М.Потапейко, Г.А.Капустян

ДЕЯКІ ПІДСУМКИ ТА ПРОБЛЕМИ ПАТЕНТНО-ЛІЦЕНЗІЙНОЇ РОБОТИ В ІЦБ УААН

За ринкових відносин і дефіциту бюджету головною умовою виживання наукових установ є забезпечення та підтримання попиту на наукову продукцію та її конкурентоздатність. Патентно-кон'юнктурні дослідження і комплекс патентно-ліцензійних операцій сприяють одержанню конкурентно- і патентоздатних наукових розробок та ефективному науковому захисту результатів наукових досліджень відповідно до чинного законодавства України.

У 1993-1997 рр. співробітники лабораторії патентознавства разом з розробниками в процесі виконання тематичного плану НДР здійснювали комплекс заходів із забезпечення високого технічного (біологічного) рівня, патентоспроможності об'єктів нової техніки, створенню розробок на рівні винаходів, захисту державного пріоритету об'єктів промислової власності, забезпеченню патентною інформацією продажі ліцензій на науково-технічні досягнення. Завдання виконувалося шляхом:

- організації та проведення патентно-кон'юнктурних досліджень НДР,
- виявлення об'єктів інтелектуальної власності та забезпечення правового захисту і державного пріоритету. Предмет досліджень: завдання п'яти наукових проблем, які фінансує УААН.

Педедбачений завданням обсяг робіт виконувався колективом лабораторії разом з виконавцями завдань наукових проблем на основі Законів України про правову охорону об'єктів промислової та інтелектуальної власності, у відповідності з Положенням про проведення патентних досліджень при виконанні

НДР в установах УААН* і з урахуванням досвіду роботи лабораторії патентознавства ІЦБ.

Про ефективність проведеного обсягу досліджень свідчать отримані результати. Як і в попередні роки, перед включенням УААН НДР у тематичний план ІЦБ на 1996-2000 рр. було проведене патентно-кон'юнктурне обґрунтування проблем 1, 2, 3, 4, 5, які передбачали створення селекційно-генетичних досягнень та нових технологічних процесів. При цьому з використанням джерел науково-технічної та кон'юнктурної інформації були обґрунтовані: технологічні показники процесів, що планувались, необхідність проведення НДР та вимоги до їх результатів, конкретні заходи для розвитку наукових напрямків. Доведено, що технічний рівень проблем 1, 2, 3, 4, 5 відповідає міжнародним вимогам і вони є перспективними науковими розробками. Окрім того, патентні дослідження проводились на етапі теоретичних і експериментальних досліджень наукових проблем, які, крім подальшого коригування наукового напрямку, вивчення конкурентноспроможності розробок, можливості патентування та укладання ліцензійних угод, передбачали встановлення новизни досліджуваних об'єктів.

За звітний період три чверті завдань другого рівня наукових проблем супроводжувались патентними дослідженнями для визначення їх науково-технічного рівня та патентоспроможності, що дало змогу захистити створені об'єкти промислової власності та селекційні досягнення. В результаті цього було подано 51 заявку на селекційні досягнення та 27 заявок на винаходи (табл.1)

У порівнянні з попередніми роками (1986-1990) кількість заявок на винаходи зменшилась більше ніж у два рази. Але позитивним є те, що нові технічні рішення були створені по кожній Проблемі і стали вони більш вагомими. З Проблеми 1 створено дев'ять винаходів, з Проблеми 2 - два, з Проблеми 3 - 12, з Проблеми 4 - один, за Проблемою "Стевія" - три винаходи. Серед нових розробок найбільш вагомими є: "Спосіб добору цукрових буряків за формою коренеплоду", "Спосіб створення високопродуктивних гібридів буряків", "Спосіб одержання твердих поживних середовищ", "Спосіб розмноження рослин гібридів буряків", "Спосіб підвищення агрохімічних властивостей аміачної селітри", "Спосіб вирощування цукрових буряків", "Спосіб вирощування стеви за однорічним циклом". Ці розробки мають перспективу комерційної реалізації. За звітний період результати

72 наукових розробок були захищені охоронними документами, у тому числі 41 – патентами та свідоцтвами на винаходи (з яких 25 – діючі) та 31 – свідоцтвом на селекційні досягнення.

Таблиця 1
Правовий захист результатів наукових досліджень

Показники	Р о к и					Всього за 1993-1997
	1993	1994	1995	1996	1997	
Селекційні досягнення						
Сорти та гібриди, передані до ДСВ	7	10	10	17	7	51
у т.ч. цукрові буряки	5	10	9	9	3	36
інші с-г. культури	2	-	1	8	4	15
Сорти та гібриди, занесені до Держреєстру	4	2	5	13	7	31
у т.ч. цукрові буряки	3	2	2	6	4	17
інші с-г. культури	1	-	3	7	3	14
Винаходи						
Подано заявок	2	8	4	5	8	27
Одержано свідоцтв	4	-	-	-	-	4
Одержано патентів	2	1	8	10	16	37

Аналіз цієї роботи свідчить про підвищення її якості. Так, якщо у попередні роки (1996-1999) обґрунтованість претензій на новизну розробок складала 66 %, то у звітний період позитивне рішення експертизи отримували 100 % заявок на винаходи. Крім того, позитивним фактором є те, що майже всі наукові проблеми мають у наявності нові результати, одержані на рівні винаходів, і захищені патентами. Так, з Проблеми 1 таких розробок – 10, з Проблеми 2 – дві, з Проблеми 3 – вісім, з Проблеми 4 – сім, з Проблеми "Стевія" – чотири розробки. Серед патентних розробок є такі, що застосовуються у виробництві, або мають таку перспективу. Такими є: "Спосіб добору високоцукристих генотипів на ранніх етапах розвитку", "Спосіб добору цукрових буря-

ків за формою коренеплоду", "Спосіб клонального розмноження буряків", "Спосіб підвищення комбінаційної здатності буряків за ознаками продуктивності", "Спосіб вирощування гібридного насіння буряків", "Спосіб вирощування цукрових буряків", "Спосіб боротьби з бур'янами і пристрій для його здійснення", "Спосіб створення вихідного матеріалу для селекції озимої пшениці", "Безалкогольний напій "Шанс".

На дослідно-селекційних станціях ІЦБ одержані з використанням винаходів відчутні результати у створенні сортів та гібридів сільськогосподарських культур, які, як відомо, прирівнюються до винаходів. Так, за звітний період успішно пройшли державне випробування і занесені до державного Реєстру сортів рослин України – 31 сорт і гібрид селекції ІЦБ та його мережі, у тому числі – 17 гібридів і сортів цукрових буряків, 12 сортів зернових, зернобобових, круп'яних і кормових культур та два сорти цикорію кореневого. Наукові розробки користуються попитом у виробників сільськогосподарської продукції України та країн СНД. Проводиться реклама зареєстрованих сортів та гібридів сільськогосподарських культур на міжнародних виставках та у статтях у різних виданнях. Здійснюється співробітництво із зарубіжними фірмами у створенні високопродуктивних гібридів цукрових буряків. Здійснені розробка і правовий захист Знаку Інституту для товарів та послуг, на який одержане свідоцтво України. Це дало змогу забезпечити відповідне маркірування знаком науково-виробничої продукції та послуг Інституту та його мережі. За результатами наукових та патентних досліджень підготовлені та підписані у 1985–1987 рр. 17 ліцензійних договорів на продаж комерційним структурам 17 наукових розробок:

- право на використання Знаку Інституту для товарів і послуг,
- право на використання генетичного потенціалу гібридів і сортів цукрових буряків, створених селекційними установами системи ІЦБ УААН – 15
- спосіб вирощування стевії (ноу-хау) – 1

Для виконання завдання темплану та забезпечення правових та організаційних умов розвитку винахідницької творчості співробітники лабораторії виконували великий обсяг робіт:

- формування галузевого патентного фонду документа-

; цією України та зарубіжних країн;

- експертиза на новизну результатів НДР тематичного плану;
- попередня експертиза матеріалів заявок;
- контроль своєчасності сплати зборів за дії Держпатенту;
- діловиробництво по заявках;
- підготовка мотивованих відповідей на запити експертизи;
- облік та державна звітність по винаходах;
- обмін а.с. СРСР на патенти України;
- забезпечення дотримання прав та пільг заявника та автора винаходів;
- забезпечення за допомогою Знаку для товарів і послуг реклами якості продукції, яку виробляє ІЦБ та його мережа;
- забезпечення захисту інформації, що містить комерційну таємницю.

Результати патентно-ліцензійної роботи (звіти про патентні дослідження, матеріали заявок на винаходи, ліцензійні договори, патенти на винаходи та інше) є науково-технічною продукцією, яка може реалізуватись як товар.

Разом з досягненням позитивних результатів, необхідно відзначити проблеми, що виникли в організації нормальної роботи лабораторії;

1. При формуванні патентного фонду та розширенні його не проводиться (за відсутності коштів) підписка на джерела патентної інформації ведучих країн, яка видається в Росії. Отже, не здійснюється комплектування систематичної реферативної картотеки, нових описів на винаходи таких країн як США, Німеччина, Великобританія, Франція, Японія, Росія, Польща, Болгарія.

2. Не формується кон'юнктурна картотека через відсутність коштів на придбання джерел кон'юнктурної інформації.

3. В першу чергу необхідно забезпечити повноту надходження патентної інформації з галузевої тематики та доукомплектувати реферативну картотеку і описи винаходів, які відсутні за 1993-1997 рр.

4. Для підвищення ефективності роботи лабораторії необхідно створити оптимальні умови для проведення патентного пошуку сучасною оргтехнікою (комп'ютер з принтером) та створити базу даних.

На підставі аналізу результатів досягнутих у 1993–1997 рр. можна зробити такі висновки:

1. При виконанні наукових Проблем, які фінансує УААН, 75 % завдань другого рівня супроводжувались патентно-інформаційними дослідженнями.

2. За результатами досліджень оформлено 17 ліцензійних договорів на продаж 17 наукових розробок, однак більша частина їх закінчується, як і раніше, рекомендаціями та висновками, які відкрито друкуються у наукових журналах та збірниках.

3. На 41 технічне рішення одержані охоронні документи (з яких 25 діючі), на 27 – подані у Держпатент України заявки на винаходи. При цьому серед останніх зросла частка технічних рішень, які мають потенційну комерційну цінність і можуть бути реалізовані за ліцензійними договорами.

4. За звітний період 17 сортів і гібридів цукрових буряків та 14 сортів інших с.-г. культур включені до державного Реєстру сортів рослин України, а 36 сортів і гібридів цукрових буряків та 15 сортів інших культур передані у державне сортовипробування.

5. Завдання полягає у тому, щоб кожна наукова розробка не втрачалась безкоштовно, а подавалась, незалежно від того, має патентний захист чи ні. Для комерційної реалізації таких розробок доцільно створити спеціальну службу.

Література

1. Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі".
2. Закон України "Про охорону прав на сорти рослин".
3. Наказ президента УААН № 322 від 26.12.91 р.
4. Постанова ДКНТ № 5 від 28.02.1992 р.